

Jogos elismeréssel emlékeztek meg a lapok az elmúlt napok során Sopron városának arról a bölcs elhatározásáról, hogy senkiről sem nevez el utcát, mielőtt annak halálától számítva 20 esztendő el nem telt. Nem akarom Sopron városának elsőségi babérjait megtépázni, a történelmi igazság kedvéért azonban meg kell jegyezmem, hogy az ötlet nem Sopron városában valósult meg először. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa már a huszas évek második felében hozott hasonló határozatot. Ez az állásfoglalás a sopronitól csak annyiban tért el, hogy az elhalálozástól számított időközt nem 20 esztendőben, hanem csak 10 évben állapította meg és a szabály merevségével szemben bizonyos kivételekre adott lehetőséget.

A Közmunkatanács e régi rendelkezése mindenekelőtt azzal az intézkedéssel kívánta kizárni az ötletszerű és kellőleg át nem gondolt utcánévvaltoztatásokat, hogy a Tanács plénuma csak külön e célra kiküldött szűkebb bizottság javaslata alapján határozhatott utcák elnevezése felett. Ez a bizottság minden utcaelnevezésre vonatkozó ötletet bizalmas tanácskozáson kellőleg átgondolt és így csak alapos megfontolás rostáján átesett javaslatok kerülhettek — és kerülhetnek valószínűleg ma is — a plénum elé. Ma pedig a bizottság olyan javaslatot tett, hogy valakiről még életében vagy halálától számított tíz éven belül neveztessek el közterület, a plénum is csak minősített határozatképeség esetén és minősített többséggel határozhatott. Ezzel a kivétellel azonban visszaélések nem igen történtek. Szükségességét igazolja, hogy csak ennek alkalmazásával lehetett például gróf Klebelsberg Kunóról, vagy a tragikus körülmények között elhunyt gróf Teleki Pálról utcát, az intézkedés kegyelet megkívánta gyorsaságával elnevezni.

De ha már ezt az alkalmat megragadva az utcaelnevezés kérdésében megszólaltam, nem tudom szá-

vaimat ennek a történelmi ténynek az előadásával befejezni. Erről a témáról nagyon sok a mondanivaló, amit időnként ismételni nem árt.

Az utcák elnevezésének egyetlen célja van: a közönség tájékozódásának megkönnyítése. Minden olyan cselekedet, amely ezzel az alapcéljal ellenzel, zavarokra és bonyodalmakra vezet. A nagyjainkról való kegyeletes megemlékezésnek csak eszköze lehet az utcai névtábla, de ez a kegyelet öncéllá nem léptethető elő és azt az eredeti célnak, a tájékozódás megkönnyítésének, mindenkor és feltétlenül alá kell rendelni.

Ebből az alaptételből a következők egész sora folyik. Mindenekelőtt az, hogy okkal, ok nélkül ne változtassuk az utcaneveket, elsősorban pedig nem a város belső részén. A külső kerületek lakói a maguk lakhelye körletének utcáin kívül a többi külső kerület utcáiban csak néha-néha járnak, a város belső részébe azonban a lakoságnak minden helyi csoportja, rétege és osztálya bejut. A belső városrész utcáinak neve tehát jóformán a város egész lakosságának — sőt mondhatjuk az ország lakossága tetemes részének is — emlékezetébe be van idegezve és ezeknek az utcaneveknek a megváltoztatása szinte az egész ország topografikai tájékozódását megzavarja. Ezért igazodott a Közmunkatanács elnökségem idején ahhoz a szabályhoz,

hogy a Nagyköruton belül utcaneveket nem változtatott. A külső részekben is mindig akadnak olyan előkelővé átalakult útvonalak, amelyeknek elnevezésével kellőképpen megtisztelhetünk valakit és iránta érzett kegyeletünknek méltó módon adhatunk kifejezést. Jellemző példaképpen csak a régi Retek-utcának a Városmajor mellett előkelően kiépült részére hivatkozom, amelyet — amikor a nemes baráti olasz nemzet iránt érzett tiszteletünknek akartunk kifejezést adni — *Olasz-fasornak* neveztünk el. A város villanegyedében történt ez a névváltoztatás zavar és félreértések nélkül ment végbe, az útvonal forgalmas volta, szépsége és előkelő jellege pedig méltóképpen tisztelte meg azt a nemzetet, amelyhez már akkor is a hála és tisztelő barátság elpusztíthatatlan szájai fűztek.

A Közmunkatanácsot még elnökségem idején megtámadták azért, hogy — a cikk szerint — sok utcának közönséges nevét adott s a támadó — ha jól emlékszem — különösen a Pipa-utca elnevezést ve-

tette a Közmunkatanács szemére. A Pipa-utcaért ugyan a Közmunkatanács egyáltalában nem volt felelősé tehető, mert az a Tabán egy azóta lebontott utcájának ősi neve volt. Ettől elteltintve is azonban indokolatlan volt a támadás, mert éppen az ilyen egyszerű — mond-

hatnám kezdetleges — nevek jellemezhetők meg legkönnyebben és ragadnak meg minden nehézség nélkül az egyszerű ember emlékezetében is. Utóvégre az utcákat nemcsak a nagyobb műveltségű és széleskörű történelmi és irodalmi ismeretekkel rendelkező közönség részére nevezjük el. A város utcáiban egyszerű emberek is laknak. Faluk, puszták szülőttei, akik hazuról ákom-bákomos betűkkel megcímzett levelet kapnak, háztartási alkalmazottak, akiknek szülei az ország valamelyik falucskájában szegény szálléremberek, meg egyszerű munkások, akiknek tenyerük kerges volta és nem szellemük tápláltsága ad kenyeret. Nem állíthatjuk sem őket, sem hozzátartozóikat az elé a nehéz feladat elé, hogy előttük mit sem jelentő, nehezen megtanulható és bonyodalmasan leírandó utcaneveket kelljen megtanulniok.

Erről szól az a régi rendőr-anekdóta, amely ha esetlegesen csak kitalált történet is, tárgyunk szempontjából nagyon jellemző. A Karpfenstein-utcában megdöglik egy ló. A rendőrszónak jelentést kell írnia, de kétségei vannak a Karpfenstein szó helyes írását illetőleg. Megkérdi tehát egyik kollogáját: — Mondd, komám, hogy írják a Karpista-utcát? — Erigy az utcasarokra, oszt ird le a tábláról, — felelte a másik rendőr. Amikor egy pár perc múlva az utcasarokról

visszaérkezik és ismét munkához lát, a kollega megkérdezi: — No, tudod-e már, hogy írják a Karpista-utcát? — Nem én, volt a válasz. — Hát hogy irod akkor a jelentést?

— Áthuztam a lovat a Magdolna-utcába.

A nehezen kiejthető, vagy a tömegek előtt kevésbé ismert olyan nevekről, amelyekkel szemben mégis tiszteletünknek vagy kegyeletünknek akarunk kifejezést adni, legalkalmasabb olyan közterületeket elnevezni, amelyekben lehetőleg kevés a házak száma, vagy házsámok egyáltalában nincsenek.

Megkönnyíti a tájékozódást az is, ha egy környéken lehetőleg azonos nevű utcákat, tereket, közőket nevezünk el. Budapesten Erzsébet királynénk iránt a nemzet úgy fejezte ki imádatát, hogy hidat, teret, körutat, utat nevezett el róla, de ezek mind messze kilométerekre esnek egymástól. Londonban egy-egy kerületben egész sor egyenlő elnevezésű közterület van. Például a Cadogan-Street, Road, Lane, Square, Place, Park, Mews, mind

Budapestre vonatkozó ujságci

Osztályozás

725.092.1

Szerző: *Rakovszky Iván*

Hely

Cím:

Idő

Az utcák neve

Forrás:

Iria Rakovszky Iván

Személy

Pesti Hírlap

1943. III. 5.

Helyszám

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

ott van egymás mellett. A fővárosi nyelv sajnosan az angolnál szegényebb a közterületek elnevezésében. Mindössze az út, utca és tér áll rendelkezésére. A köz, árok, sor, fasor meghatározások ellen a lakosság, mint valami az utcára lealacsonyító megbélyegzés ellen néha egész goromba módon tiltakozni szokott. Hátha még a népnyelvből a szép szeg, vég, sikátor neveket próbálnók Pesten is meghonosítani. Valószínűleg még hangosabb lenne a méltatlankodás.

Támogatja az utca elnevezés valódi célját az is, ha ismert középületek mellett fekvő közterületeket ezekről az épületekről nevezünk el. A budapesti Országház mellett nincsen Országház-tér, sem út, sem utca s a várbeli Országház-utca nevét csak azok értik, akik véletlenül tudják, hogy a régi helytartósági palotában egykoron országgyűlést is tartottak.

Aki időnként Bécsbe, Berlinbe, Párisba utazik, még ha ez hosszabb időközben történik is, nyugodtan járhat a városban az utcanevek régen szerzett ismeretével. Ott a nevek a belső részekben és a főútvonalakon nem szoktak változni, még ha olyan egyszerű nevek is, mint a Graben, az Under den Linden, vagy aktualitásukat is veszítették, mint például a párisi Rue Royale. Mindezzel nem azt akarom mondani, hogy nagyjainkról, vagy olyan külföldi nagyságokról, akik hazánknak hű barátai, ne nevezzünk el közterületeket, csak azt kívánom, hogy az utcák neveinek változtatását fontoljuk meg. Ne állítsuk fejtörő elé közönségüket s ne adjunk fel neki emlékezőgyakorlati és helyesírási feladványokat.

Sopron városának a közvéleményt élénken foglalkoztató határozatát ezekkel az elgondolásokkal helyes kiegészíteni.